

Veronika Dundure: «Latgalīši ir ar cīši aktīvu dzeivis poziceju»

Inga Kaļva-Miņina

Foto nu personeiguo arhīva

Par nūzeimeigu īguldejumu latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis saglobuošonā i populariziešonā 19. augustā Reigys pilī Veronika Dundure sajieme vaļsts augstuokū apbolvuojuumu – Atzineibys krystu

Školuo-tuoja VERONIKA DUNDURE ir vīna nu tuom personeibom, kas īdvesmoj – dareit i vui-ceitīs arvin kū jaunu. Nautrānu vydsškolā jei vuica latvīšu volūdu i literaturu. Pasateicūt Veronikai, školāni īpazeist ari latgalīšu volūdu, kulturu i literaturu. Jei ir Latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis školuo-tuoju asociacejis vadeituoja, juos vuords zynoms ari saisteibā ar latgalīšu kulturviesturis, volūdys i literaturys olimpiadem, skotuvīs runys konkursu «Vuolyudzāni», vosorys kursim školuo-tuojim «Vosoruošona» i Metodiskuo centra izveidi Rogovkā. Veronika ir vīna nu tim cylvākim, kurim ir svareigi kūpt latgalīšu volūdu i vuceit tū jaunajai paaudzei. Juos dorbs ir nūviertāts ar Nikodema Rancāna bolvu, ar Latgalīšu kulturys goda bolvu «Boņuks». Par nūzeimeigu īgul-dejumu latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis saglobuošonā i populariziešonā 19. augustā Reigys pilī jei sajieme vaļsts augstuokū apbolvuojuumu – Atzinei-bys krystu.

Myusu saruna – par aktualū saisteibā ar latgalīšu volūdys apgivi školuos.

Pilotprojekts ļaun školuos apgiut latgalīšu rokstu volūdu

Itymā vuceibu godā latgalīšu rokstu volūdys apgivei ir daškierts akceju sabīdreibys «Latvijas valsts meži» mierkzīduojums, kas ļaun vairuokuos Latgolys školuos nūdrūšynuot kursa «Latgaliešu rakstu valoda» apgivi i sa-moksu školuo-tuojim par paveiktū dorbu. Programu eistyno-j Latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis školuo-tuoju asociaceja.

«Asociacejis sātyslopā publiciejom aicynuojuumu, lai školuo-tuoji pīsasoka. Prūtams, princips beja taidys, ka nu kotra Latgolys nūvoda pīsasoka vysmoz vīna škola, kur va-rātu vuceit latgalīšu rokstu volūdu, prūtams, ar nūvodvui-ceibys elementim, par tū ka nav škirams nūvods i latgalīšu volūda. Pīsasacejuši ir 22 školuo-toji nu 17 školom, vēl īn-teresējās ari nu Varakļānu vydsškolys. Ir Rēzekne, Rēzek-nis nūvods, Augšdaugovys nūvods, bet pagaidom nav nu Daugovpiļs piļsātys. Sasazynuojam ar jaunīšu centru «Jau-nība», kab ar centra starpnīceibu kaidi 10 Daugovpiļs bārni varātu apgiut latgalīšu rokstu volūdu,» stuosta Veronika.

«Projektā pīsaisteiti ir treis metodiki. Vīns atbild taišni par suokumškolū, par tū ka cīši daudz pīsasacejs suokum-školys školuo-tuoju. Ir metodikis–volūdņiks, kas konsulte-j latgalīšu volūdā, i ir konsultants metodikā. Ar metodikim var individuali sasazynuot tīšsaistē par naskaidrim vai-cuojumim, lai varātu kvalitatīvuok organizēt nūdarbeibu,» stuosta V. Dundure. «Tei ir 36 stunžu programa. Sātyslopā ir publicātys programys, ari Vaļsts izgleiteibys satura centra sātyslopā ir publicātys programys, kū asam izstruo-duojušs 1.–9. klasei i vydsškolys bārnim. Tī ir ari pīduovuoti vui-ceibu leidzekli, kas ir digitali i kū var izmontuot školuo-tuoji, pīmāram, «Skreineite», kas ir suokumškolai. Taipat ir «Olūtenšs», kurā ir atrūnami metodiskī nūruodejumi, kas atseviški izstruo-duoti. Praktiski kotrai stundai ir izvārsts plāns, kur sūli pa sūlam apskateita stundis gaita. Školuo-tuojam tys atvīgloj dorbu. Ītei pīduovuotuo pamatprogramma nav nikaida panaceja, školuo-tuojs var pats izavēlēt i atlaseit tūs tematus, kū gryb pajimt.»

«Tū školuo-tuoju vydā, kas īsasaistejuši itymā pilot-projektā, ir taidi, kas bejuši latgalīšu volūdys i kulturys vosorys kursūs «Vosoruošona». Tei ir kaida treša daļa ško-luo-tuoju, kas ir bejuši kursūs, bet poši vēl ir nadrūši raksteit latgaliski. Ir školuo-tuoji, kas gataviejuši sovus audzieķņus skotuvīs runys konkursam «Vuolyudzāni», ir taidi ško-luo-tuoji, kas sagatavejuši školānus vydsškolys olimpiadei,» atkluoj Latgalīšu volūdys, literaturys i kulturviesturis ško-luo-tuoju asociacejis vadeituoja, uzsverūt, ka gondreiz puse školuo-tuoju ir taidi, kurim da šam nav bejuse pīredze/ sa-skare ar latgaliskū.

Vosorys kursūs giust īdvesmu i jaunu pīredzi

Nu 8. da 13. augustam Rēzeknis nūvoda Rogovkā nūtyka latgalīšu volūdys i kulturys vosorys kursi «Voso-ruošona – 2021», kas tyka reikuoti jau 13. reizi. Kursūs pīsadaleit tyka aicynuoti školuo-tuoji nu vysys Latvejīs, kas školuos vuica voi tyvuokajā laikā planavoj vuceit lat-gališu rokstu volūdu, kai ari pedagogejis studenti. Kursu daleibnīkim beja īspieja īpazeit vuceibu pīrkšmata «Lat-gališu rokstu volūda» paraugprogramu gon pamatškolys, gon videjuos izgleiteibys pūsmam, specializātu kursa programys paraugu vyspuorejai videjai izgleiteibai, asūšūs vuceibu i metodiskūs leidzekļus, nūstyprynuot latgalīšu rokstu volūdys zynuošonys, uzzynuot par cytom regiona-lajom i mozuok lītuotajom volūdom, padzilīnuot zynuo-šonys par latgalīšu literaturu i folkloru, par Latgolys kul-turviesturi.

«Itymā reizē pi myusu beja divys školuo-tuojis pat nu Babeitis, puorstuovāta beja ari Reiga, Valmīra, Gaujīna. Beja ari daleibņiks nu Pūlejis – Poznanis universitatis pas-nīdziejs Pjotrs Grablunas,» stuosta Veronika. Jei atzeist, ka kursu laikā ari jū pošu īdvesmoj dažaidys tikšonus ar personeibom, ir nūdereigys lekcejis, ekskursejis, kuru laikā var īpazeit nūvodu, taipat ari vierteigys diskusejis. «Itymā reizē beja literarys sarunys. Tys beja breineigys pasuokums, kura laikā izaviersa diskuseja par tekstu skai-teišonu latgaliski. Vysi atcerējās, kod kotram beja pyrmuo reize saskarē ar latgaliskū,» soka Veronika.

Bārnim vāga smaideigu školuo-tuoju

Itys ir jau 48. vuceibu gods, kod Veronika sovys zy-nuošonys nūdūd jaunajai paaudzei. «Vēļ varu i doru,» jei soka. «Laiki tāt ir sarežgeiti, bet vyss ir puorejūšs, nav tāt juoīzaciklej iz tū, ka ir tik daudz problemu i sarežgeita situaceja vysur. Vīni cylvāki asūši situaceju pījem i dora sovu dorbu i vēl cytus uzmyndrynoj, a ūtri – taišni ūtrai-žuok, pošī nagrib pījimt, i jūs šķeijīs protests i uorejīs protests izapauž, organizējūt cytus, uzspīžūt sovu redzie-jumu. Eipaši tys radzams socialajūs teiklūs.»

Runojūt par dorbu školā, Veronika atzeist, ka pošā suokumā kotram pedagogam ir kaut kaidys gryuteibys itymā dorbā, bet tod ar laiku rūnās sapratne ar bārnim, i pats školuo-tuojs īsajiut jūs vydā, kūpā gatavejūtīs dažai-dim pasuokumim. «Man Nautrānu vydsškolā ir bejušs pī-cys audzynumuos klasis nu 5. da 12. klasei. Struodojūt skolā, dažaidim laikim izīts cauri. Var teikt, ka kotram laikam ir sovys eipatneibys. Padūmu laikā beja tei kūpeiba, kūpeji pasuokumi, kurim naktem gatavejamīs, tāt ir so-vaiduok. Bārni tāt ir cīši radūši, jī grib papyldus viskaut kū dareit. Cyti runoj, ka tāt taidi bārni – i daudz runoj, nav paklauseigi, bet man līkās, ka taišni taidi bārni ir aktīvi, ar aktīvu dzeivis poziceju, bet ir juomuok ar jū sa-saprast. I svareigi – školuo-tuojam juobyut ar lobu humora izjyutu i juomuok jūkuot. Ja školuo-tuojs paceļ bolsu, mo-ralizēj, bārnim rūnās īškejuo pretesteiba, taipoš kai i pīau-gušam cylvākam, bet ar humora paleidzeibu, jūkim var daudz kū panuokt,» stuosta školuo-tuoja.

Veronika atcerās, kai laikā, kod grupa «Borova MC» beja suokuse sovu darbeibu i vysim atkluoja latgalīšu vo-lūdu, jei nu školys ar sovīm vydsškoļņīkim brauce iz gru-pys koncertu Reigā: «Tys beja kaut kas – taida kūpeibys sajiuta, ka mes dorom, apgiustam tū, kū agruok nazyno-vom. I «Borova MC» tūlaik jau suoka taidu uzvarys celi ar sovom dzīsmem, kurom bārni zynuoja vuordus. Tāt soka, ka bārni nazyna dzīšmu vuordus, zyna, mes – sova laika dzīšmu vuordus zynom, jī – sova laika.»

Iz vaicuojuumu, kai tod jaunīšim ir ar latgalīšu volūdys apgivi, Veronika soka: «Īr taidys kai paisums i ari bāgums. Bet pamatā latgaliskais izraisa interesi jaunīšūs, myusim ir taida pateiceiga kulturvide. Nav tai, kai soka – jaunīši nikuo nagryb. Jī gryb, bet svareigi – ir voi nav tys stimulys vuceitīs. Muoksleigi tū dareit napīspīsi.»

Cytīm školuo-tuojim Veronika īsoka: «Navāga izaciklēt uz tū švakū, kas apļeik nūteik, a dzeivuot i dareit, par tū ka navaram vysu laiku vaimanuot. Bārnim vāga taidu ško-luo-tuoju, kas ir smaideigys, sirsneigys, ar humoru. Kai tu pats izaturi pret bārnim, tū i pats sajem pretim – piļneigu vīnaldzeibu, atsvešīnuoteibu voi taišni ūtraižuok.»

Augstu viertej sajimtū Nikodema Rancāna bolvu

26. septembrī Rēzeknis Tehnologueju akademejā nūtyks Latgalīšu Kulturys bīdreibys īdybnyuotais Nikodema Ran-cāna vuordā nūsauktais konkurss Latgolys pedagogim. Konkursa mierkis ir styprynuot pedagoga profesejis presi-tižu i atpazeistameibu sabīdreibā, gūdynojūt izcylu vei-kumu pedagogiskajā darbeibā i veicynojūt latgaliskuos kulturys tradiceju īaudzynuošonu jaunajā paaudzē. N. Ran-cāna bolvys pyrmsuokumi meklejami 2015. godā, kod Latgolys pyrmuos atmūdys darbinīkam, Rūmys katļū ga-reidznīkam i pedagogam Nikodemam Rancānam (1870–1933) byutu bejuši 145 godi, i jam par gūdu tyka īdyby-nuota ītei bolva izcyluokajim pedagogim.

Veronika Dundure beja vīna nu pyrmajom školuo-tuojom, kas 2015. godā sajieme itū nūzeimeigū bolvu – su-dobra pakovsaktu (tymā godā ar bolvu gūdynuoti tyka deveni pedagogi). Bolva tyka daškierta nominacejā «Par īgul-dejumu un sasnāgumim latgalīšu volūdys, kulturvies-turis un nūvoda vuceibys īvīššonā un īdzeivynuošonā školys vuceibu vidē».

«Prūtams, itū bolvu cīši augstu vierteju. Pyrmkuort, Nikodems Rancāns ir myusu – Nautrānu – nūvodņiks –, ūtrkuort, jis pats ir Školuo-tuojs ar lelū burtu. Tei ir cīši pagūdynūša bolva,» soka Veronika.

Sarunys laikā jei atzeist, ka taišni Latgola ir tei vīta, kur teik reikuoti cīši svareigi pasuokumi, pīmāram, Latga-līšu kulturys goda bolva «Boņuks» i Nikodema Rancāna bolva školuo-tuojim. «Tai izīt, ka tū, kū naspiej dūt vaļsts, kaut voi itymā izgleiteibys jūmā, labi, ka kulturviesturis-kajūs nūvodūs teik darāts. Laikam tī latgalīši ir ar taidu cīši aktīvu dzeivis poziceju, atsarūn dzeivis dagpunktā, ka jim tuo vysa vāga. Kaut vīns kū īrūsyno-j, atsarūn cyti, kas atbolsta juo ideju, i vyss nūteik. Nikodema Rancāna bolvys konkurss ir izaudzs, i tāt ītei bolva teik padūta dažaiduos nominacejuos. Suokumā beja cylvāki, kas saceja, ka ītei bolva paradzāta viņ tīm, kas ar latgalīšu volūdu saisteiti, taida pīzemeita izpratne par bolvu beja. A tod jau saprota, ka teik gūdynuoti taidi školuo-tuoji, kas sovā vuceibu pīrkš-matā skolā ir daudz darejuši, lai uzlobuotu vuceibu pro-cesu, i par tū sajieme bolvu,» atcerās V. Dundure.

26. septembrī, pyrms Nikodema Rancāna bolvys padū-šonys pasuokuma, Rēzeknis Tehnologueju akademejā nūtyks seminars «Latgales kultūrtelpas identitātes jautājumi un tās aktuālie izaicinājumi», kura laikā kluotīnē i tīšsaistē eksperti atklusos sovu redziejumu par identitatis lūmu vaļstiskuma styprynuošonā, pastreipojūt lokaluos identitatis atbolsta va-jadzeibu izgleiteibys i kulturtelpys veiduošonā, latgalīšu vo-lūdys atteisteišonā. Seminarā nūtyks četrys diskusejis: «Kul-tūrvēsturiskās (lokālās) identitātes vieta administratīvi teritoriālajā reformā», «Kas veido Latgales kultūrtelpas iden-titāti – vēsturiskie un mūsdienu aspekti», «Latgales kultūrtel-pas identitāte – latgaliešu valoda izglītībā», «Augstākās iz-glītības iespējas un izaicinājumi Latgalē, Latvijā, pasaulē». Diskusejuos pīsadaleis dažaidi nūzaris eksperti: kai na-vaļstiskūs organizaceju puorstuovi, tai ministreju, vaļdeibys, pošvaļdeibu, cytu atbiļdeigūs instituteju puorstuovi i zynuot-niki. Seminara programa: <http://latgalisubidreiba.mozello.lv>.

Vīnā nu paneļdiskuseju runuos ari Veronika Dundure, stuostūt par latgalīšu volūdys apgiušonu, par pilotprojektu, kas ļaun vairuokuos Latgolys školuos uzsuokt latgalīšu vo-lūdys apgivi. «Runuosim par latgalīšu volūdys nuokūtni – kaidys tāt ir īspiejis i nūdrūšynuojums apgiut itū volūdu. Ir svareigi sasadorbuot ar pošvaļdeibom. Saisteibā par latgalīšu volūdys nuokūtni rakstejom viestuli Izgleiteibys i zynuotnis ministrejai, Vaļsts prezidentam, kab tyktu daškierts konkrēts finansiejums, lai nūdrūšynuo-tu školuos latgalīšu volūdys vui-ceišonu. «Vosoruošonys» laikā mums beja ari attuolynuota saruna ar izgleiteibys i zynuotnis ministri, jei ir īntereiseita tū vysu atbaļsteit. 4. oktobrī asmu paaicynuota iz sarunu, lai varam parunuot par latgalīšu volūdys vuceišonu nuokūtnē i vuceibys leidzekļu sagataveišonu,» soka V. Dundure. ▀

Foto nu personeiguo arhīva

2019. godā trešū pasaulja diktatu latgalīšu rokstu volūdā skai-teja muzikis i grupys «Baritoni» daleibņiks Mārtiņš Strods, kurs kūpā ar diktata organizatorim gasteja Nautrānu vydsškolā, pīduovojūt īspieju vydsškoļānim pīraksteit diktatu kluotīnē